

MÉS ENLLÀ DEL ROSA I EL BLAU

**Guia pràctica per al voluntariat
per incorporar la mirada coeducadora
en l'acompanyament i la dinamització d'infants i joves**

 **FUNDACIÓ
BOFILL**

Educació per canviar-ho tot

MÉS ENLLÀ DEL ROSA I EL BLAU

Guia pràctica per al voluntariat per incorporar la mirada coeducadora en l'acompanyament i la dinamització d'infants i joves

© Fundació Jaume Bofill, 2026

Girona, 34

08010 Barcelona

fbofill@fundaciobofill.org

fundaciobofill.cat

Març 2026

Autoria: Vira Cooperativa (Aida Rivas Moreno, Anna Carreras Port, Alba González Castellví i Tamara Izzi)

Coordinació: Sandra Martínez

Revisió de continguts: Ana Holschuh, Laura Cardús, Marta López

Disseny i maquetació: Irina Venus

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència Creative Commons Reconeixement 4.0 Internacional (by). Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear els continguts propis d'aquesta publicació, per a qualsevol finalitat, inclosa la comercial. Només us demanem que reconegueu l'autoria de la creació original.

Les publicacions del programa LECXIT estan disponibles per a descàrrega als webs **lecxit.cat** i **fundaciobofill.cat**.

Un projecte de:

Educació per canviar-ho tot

lecxit
LECTURA PER A L'ÈXIT EDUCATIU

mentora
aquí seguim estudiant

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials

1. ÍNDEX

1. Introducció_2

2. La coeducació_6

3. Normes socials de gènere_8

3.1. És nena o nen?_11

3.2. Quins són els models
normatius per a nenes i nens,
noies i nois, dones i homes?_13

3.3. Les implicacions dels
models normatius_18

**4. Acompanyament,
dinamització i mentoria des
d'una mirada coeducadora_20**

4.1. Els estereotips de gènere:
expectatives inconscients_24

4.2. Consciència sobre els
estereotips de gènere_26

4.3. Referents i modelatge:
trencant estereotips_28

4.4. Les emocions, la cura i la
interdependència_30

4.5. El llenguatge_32

5. T'has parat a pensar si..._39

6. 10 idees clau_43

7. Per saber-ne més..._46

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta guia vol acompanyar les persones voluntàries i dinamitzadores dels programes Lecxit, Mentora i Som Coders a incorporar una mirada coeducadora en el seu rol.

Volem una societat més justa i més amable on tothom hi tingui cabuda i que, per tant, el sexe biològic, el gènere i l'orientació del desig no siguin qüestions limitants ni puguin ser utilitzades per violentar ningú. Així, aquesta guia està pensada per donar suport a totes les persones voluntàries o amb un rol d'acompanyants dels diferents programes en tant que referents dels infants i les persones adolescents que acompanyeu.

A la guia trobareu conceptes teòrics, eines pràctiques, recursos, reflexions i, sobretot, moltes preguntes. Tant els exemples com les preguntes són propostes d'intervenció per situacions hipotètiques i, per tant, la idea és que n'extrapeleu allò que us pugui servir per a la vostra realitat. També veureu que al llarg de la guia apareixen requadres amb recursos específics que donen suport al text escrit i us poden servir com a exemples tangibles.

Per tancar aquesta introducció, afegim que la guia pot llegir-se de manera continuada o bé saltant de capítol a capítol desordenadament, en funció d'allò que us interessi o us interpellï més.

En aquest sentit, us facilitem un breu resum del que trobareu a cada apartat.

- **Capítol 2:** s'explica breument el que és la coeducació amb algunes definicions i punts clau.
- **Capítol 3:** s'aborda el marc teòric del sistema sexe-gènere que ens ajuda a entendre què és allò que la coeducació vol subvertir.
- **Capítol 4:** ens centrem a aplicar la coeducació a l'acompanyament, la dinamització i la mentoria, pròpia dels programes en els quals participeu.
- **Capítol 5:** us fem preguntes que us poden servir per reflexionar sobre la vostra pràctica i l'acompanyament que feu.
- **Capítol 6:** és un resum de les deu idees clau de tot el que explica la guia.
- **Capítol 7:** és un recull d'altres recursos que us poden ajudar a aprofundir en el tema.

Esperem que el recurs us sigui útil i entenedor i que us vinguin ganes de llegir més sobre el tema, formar-vos, parlar-ne amb les vostres amistats i famílies i compartir reflexions a l'àmbit professional i comunitari.

La diversitat i la justícia!

Per quatre cantonadetes de no res.

Autoria: Jérôme Ruillier, 2004

Aquest conte mostra una escola on van només cercles i la impossibilitat d'un quadrat nouvingut d'entrar per la porta circular de l'escola. Es veu com intenten que el quadrat s'adapti a la porta per acabar entenent que és la porta qui s'ha d'adaptar a ell.

Aquest conte ens parla de diversitat, però des de la coeducació té algunes limitacions. Per començar, al món hi ha més de dues opcions, és a dir, la realitat no és binària (hi ha formes que van més enllà del cercle i el quadrat). També es dona per descomptat que el quadrat voldrà entrar a l'escola dels cercles, però potser no li interessa aquesta escola i vol muntar una nova escola sense portes. Alhora, al conte són els cercles qui decideixen què fer amb el quadrat sense tenir en compte la seva veu. I per acabar, la solució passa per adaptar la porta, però continua llavors havent-hi una porta que limitarà altres formes i mides. Per tant, no repensa per què tenen una porta a l'escola i si ens podem plantejar eliminar-la.

2. LA COEDUCACIÓ

Imaginem que preguntem a qualsevol persona del carrer “**Què vol dir coeducar?**” Segurament, la paraula la portarà a pensar en dos, en col·laboració, en cooperació o en alguna cosa conjunta, i poques vegades, tret que ho sàpiga, pensarà en gènere o feminismes.

La coeducació és una proposta pedagògica i d'acompanyament feminista que té en compte com el sexe biològic, el gènere, l'orientació del desig i una manera androcèntrica de mirar el món, poden limitar el desenvolupament de les persones. És important que la coeducació, a més, contempli que aquest eix de desigualtat s'entrecreu amb d'altres com ara la classe, l'origen, l'ètnia, les capacitats, l'edat, etc., i que, per tant, no actuen de manera aïllada.

La coeducació situa al centre de la mirada educativa el benestar individual i col·lectiu, donant pes a les emocions i a les cures. Fomenta l'esperit crític i potencia la presa de consciència sobre la nostra **vulnerabilitat, interdependència i dependència dels ecosistemes on vivim.**

La coeducació a debat!

Coeducació per créixer en igualtat.

Autoria: Diari ARA, 2025

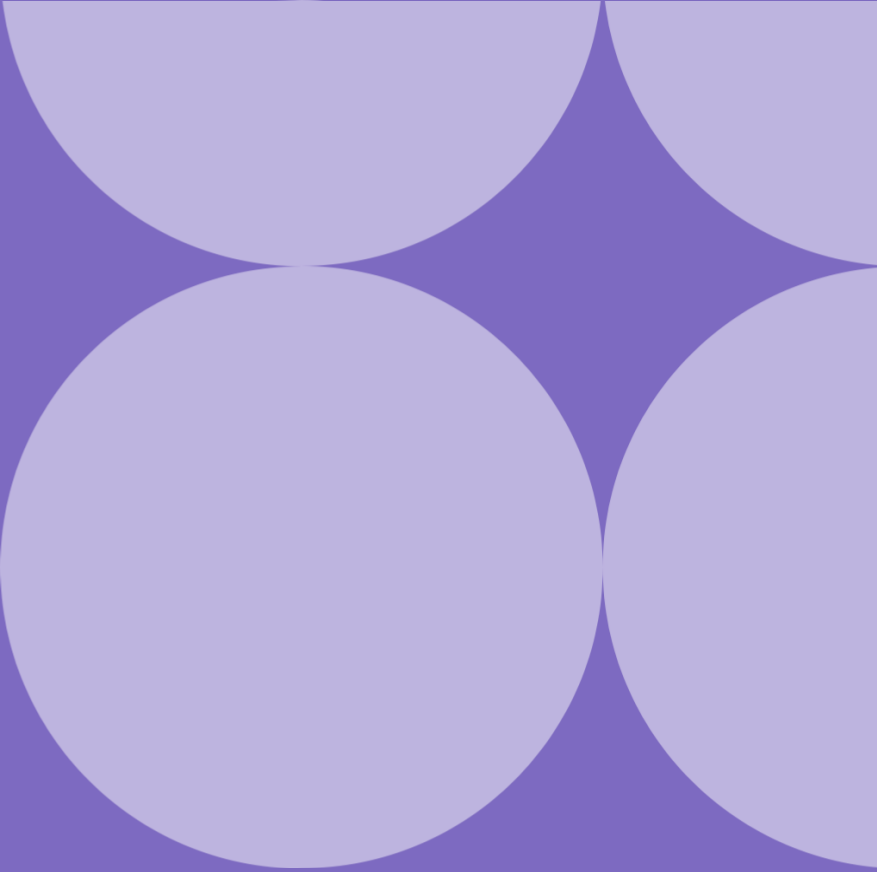
Què és la coeducació, què implica, què s'ha fet fins ara o quin paper juga en relació amb les violències masclistes.

Proposa la revisió de les circumstàncies pròpies i les del nostre entorn per poder aprendre i desaprendre des de l'horitzontalitat i el diàleg, tenint en compte els diferents punts de partida de cada persona i les diferents responsabilitats de qui participa en els processos d'aprenentatge. És una mirada atenta a la diversitat de les persones, els col·lectius i els territoris, i **s'aterra** en el context on s'aplica.

Podríem dir que el que la diferencia d'altres mirades educatives també anomenades crítiques és que posa el focus en com aprenem i reproduïm **les normes socials de gènere** als entorns educatius, amb l'objectiu de **subvertir-les**. A més, revalorat tot el que té a veure amb **les cures, les emocions i la vulnerabilitat**. Als següents capítols veurem què volem dir amb això de les "normes socials de gènere" i com, des de l'acompanyament, la dinamització i la mentoria podem trencar amb aquestes normes.

3.

NORMES SOCIALS DE GÈNERE

Potser hem passat de puntetes per una afirmació que necessita més profunditat i reflexió. De manera contundent hem afirmat que **el sexe biològic, el gènere i l'orientació del desig limiten el desenvolupament de les persones**. Però, a què es refereix la coeducació quan diu que aquestes dimensions ens limiten i fins i tot, ens violenten? I què vol dir que aquestes dimensions interactuen amb altres eixos?

La coeducació aplica la mirada feminista a l'àmbit educatiu, una mirada que posa de relleu l'existència del **sistema sexe-gènere-desig**. Aquest sistema de creences ens mostra un únic camí per recórrer basat en el nostre sexe biològic (el sexe que ens adscriuen en néixer), és a dir, en els nostres genitals, hormones, cromosomes, etc., assignant-nos un gènere, uns rols, unes expressions i un desig, en funció d'aquest sexe, tot i que a la realitat els camins poden ser ben diversos.

Aquest sistema se sosté a través d'un conjunt de normes socials de gènere que ens marquen què podem fer, com hem de ser i expressar-nos i qui ens ha d'agradar, per poder ser reconegudes, validades i valorades.

En aquesta mirada feminista, però, no parlem només d'aquestes dimensions de sexe, gènere i desig, sinó que proposem un enfocament interseccional.

Aquest enfocament amplia la manera com entenem les normes socials: ens recorda que aquestes normes no afecten tothom de la mateixa manera. Segons altres eixos com la classe social, l'origen, l'ètnia, l'edat o la diversitat funcional, entre d'altres, les experiències poden variar i generar limitacions o violències específiques.

Al llarg de la guia anirem proposant exemples per il·lustrar aquesta idea. Per començar, us convidem a fer-vos algunes preguntes:

- Quan hem parlat de persones voluntàries, com us les heu imaginat?
- Com vesteixen?
- Com són els seus cabells i els seus cossos?
- Quina edat tenen?
- De quin color és la seva pell?
- Quin accent tenen?
- Porten audiòfons?
- Es desplacen en cadira de rodes?

Més enllà de si heu pensat en dones, homes o altres identitats, hi ha altres eixos que també són rellevants i que poden influir en la imatge que ens hem construït. Ser-ne conscients ens permet tenir una mirada més àmplia i lliure de prejudicis quan ens relacionem amb altres persones.

En resum, la coeducació ens diu que a la nostra societat hi ha normes de gènere que marquen com hauríem de ser, com ens hauríem de comportar i fins i tot a qui hauríem d'estimar segons el sexe amb què hem nascut (el que anomenem sistema sexe-gènere-desig). Aquestes normes no afecten a tothom de la mateixa manera: la classe social, l'origen, l'edat o altres factors poden fer que aquestes desigualtats siguin més fortes o més suaus.

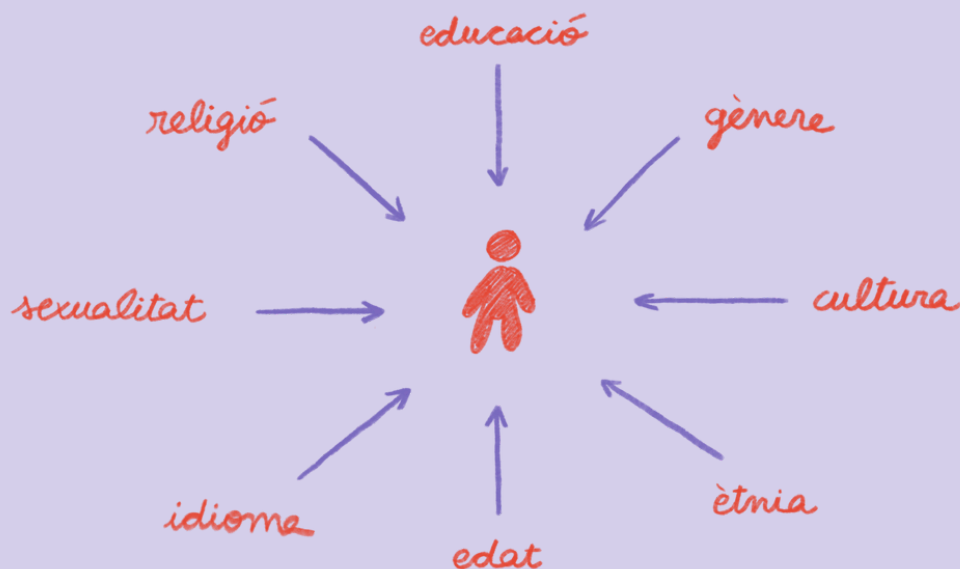
La coeducació ens convida a prendre consciència de com interioritzem aquestes normes i com, sovint sense adonar-nos-en, les repetim en el dia a dia. També ens ajuda a detectar les violències i opressions, petites o grans, que mantenen aquests models, per poder-los qüestionar i trencar.

D'on ve la paraula interseccionalitat?

Kimberle Crenshaw interseccionalitat.
Autoria: Kimberlé Crenshaw, 2016.

Xerrada de Kimberlee Crenshaw (subtitulada al castellà) apropant-nos a l'origen del terme "interseccionalitat".

3.1 ÉS NENA O NEN?

Per què és important saber si una criatura és nena o nen? Per què algunes persones no volen saber-ho fins al naixement? Per què algunes persones ho saben, però no volen comunicar-ho? **Quina informació creiem que ens dona la resposta a aquesta pregunta?** Què volem saber o no saber?

Des de la coeducació diríem que les persones fem aquesta pregunta perquè **el gènere de les criatures ens ajuda a imaginar com seran, què faran, què voldran i, en definitiva, ens ajuda a fer-nos una idea de com relacionar-nos-hi i acompanyar-les des del nostre rol de voluntàries o professionals.**

El problema és que, amb aquesta resposta, normalment projectem una sèrie d'expectatives que no necessàriament es compliran. Ens imaginem com serà l'infant o jove (nen, nena o noi, noia) en funció de les nostres experiències prèvies, quan en realitat les possibilitats poden ser infinites.

De tots els motius que desencadenen aquestes **expectatives**, la coeducació posa el focus en aquells que tenen a veure amb **els models normatius** que com a societat compartim sobre nenes i nens.

Per exemple, el costum de posar arracades a les nenes només néixer o pintar de blau o rosa una habitació. O suggerir lectures sobre futbol als nois i sobre patinatge a les noies, o donar per fet que una noia gaudirà més visitant una exposició mentre que, en el cas d'un noi, pensarem que li agradarà més practicar algun esport. A vegades **aquests models normatius poden variar** depenent del context o de l'època, **però tots es basen en una mena d'obligació social que s'ha de complir per poder encaixar.**

Ja tenim expectatives abans del naixement!

Aurre generoa Pre-género

Autoria: Aurre Generoa, 2020

Curt sobre les expectatives de gènere a l'embaràs.

Els models normatius de gènere són aquells models que s'adapten més a les normes socials de gènere i que es mantenen a través dels mandats de gènere de la masculinitat i la feminitat, que no deixen de ser les expectatives que hem comentat, posades en pràctica.

És a dir, si pensem que a la nena li agradarà el rosa, pintarem l'habitació de rosa, li comprarem roba rosa i ella acabarà, probablement, associant la seva identitat nena al rosa.

No és fàcil ser conscient de fins a quin punt tots i totes tenim integrats els mandats de gènere a les nostres vides. Una bona manera d'adonar-nos-en pot ser revisant expressions que fem servir quotidianament i que, sense voler-ho, són resultat d'aquest fet: **"els nois no ploreu", "corres com a una nena"**, etc. Aquestes frases aparentment inofensives ens envien missatges poderosos com que els nois no tenen dret a connectar amb la vulnerabilitat o que les noies són més dèbils que els nois i que, per tant, assemblar-se a una noia no és bo.

Una mostra del masclisme...

Què significa fer alguna cosa **"com una nena"**?

Autoria: Campanya #ComoNiña Always, 2014

Fer servir #ComUnaNena com a insult és un cop a la confiança de qualsevol adolescent. Volem assegurar-nos que les nenes de tot el món mantinguin la seva confiança al llarg de la pubertat i durant tota la seva vida.

3.2 QUINS SÓN ELS MODELS NORMATIUS PER A NENES I NENS, NOIES I NOIS, DONES I HOMES?

Diríem que les nenes han de complir amb el model normatiu de la feminitat i els nens amb el model normatiu de la masculinitat. A les nostres experiències quotidianes veiem clarament que tant nenes com nens són diversos, però el cert és que, com a societat, compartim una sèrie **d'idees preconcebudes que associem amb la feminitat i la masculinitat i que acaben funcionant com a normes**, no només amb els nens i nenes, sinó també amb adolescents, joves i persones adultes.

La primera norma és la biològica. Segons aquesta norma, les persones naixem **femelles o mascles**. Ara bé, la biologia dels nostres cossos no és tan binària; hi ha persones que no encaixen al 100% en la definició biològica de femella o de mascle i que anomenem **intersex**. Les persones intersex tenen unes característiques biològiques diverses. Poden presentar cromosomes XXY, poden tenir vulva i al mateix temps testicles interns, poden tenir una càrrega elevada de testosterona i al mateix temps tenir pits, entre altres combinacions possibles.

És molt important entendre que la intersexualitat no és una malaltia, sinó una condició biològica associada a les característiques sexuals com ho és la condició de ser mascle o femella.

Com que la intersexualitat pot passar desapercibuda perquè no és quelcom que “es vegi” externament, és important tenir molta cura de les nostres paraules i materials perquè ningú se senti fora. Per exemple, donar per descomptat que una noia jove tindrà la regla, no és exclouent només amb les noies trans*, sinó que també pot ser-ho amb les noies intersex.

La “I” desconeguda de LGTBIQ+

INTERSEXUALS: Què significa la I de LGBTI?

**Autoria: La Vanguardia,
2019**

La Vanguardia va publicar aquest vídeo per donar veu a dues persones intersex.

La **segona norma** és aquella que ens diu que, depenent del nostre sexe biològic, hem de ser nenes o nens. Si som **femelles haurem de ser nenes** i si som **mascles haurem de ser nens**.

Aquesta qüestió és identitària, és a dir, té a veure amb **com m'identifico** i com em sento, tot i que a l'inici de la nostra vida té més a veure amb com m'identifiquen la resta de persones que m'acompanyen. Per exemple, si una persona és **femella**, probablement li posaran un nom femení i li parlaran en femení. És a dir, **serà tractada com si fos una nena** només pel fet biològic de ser femella.

El mateix passa si la persona és **mascle**: li posaran un nom masculí i s'adreçaran a ella en masculí. És a dir, **serà tractada com si fos un nen** pel fet d'haver nascut mascle. Si la persona és **intersex**, segurament també li **associaran una d'aquestes dues identitats de gènere**, tot i que és probable que es facin més preguntes i no facin aquest pas tan inconscientment. **Les persones que mantenen la identitat atorgada en néixer són les persones cis**. Podríem dir que ser cis és el model normatiu.

Ara bé, **hi ha persones que no estan d'acord amb aquesta assignació de gènere**, és a dir, la seva manera d'identificar-se no concorda amb la identificació que se'ls va atorgar quan van néixer. Hi ha femelles que s'identifiquen com a homes i mascles que s'identifiquen com a dones. Aquestes persones són les **persones trans***, que trenquen aquesta norma que dicta que el sexe biològic ha de tenir una única correspondència amb la identitat de gènere: mascle-home, femella-dona. També hi ha persones intersex que decideixen identificar-se amb un gènere diferent del que se'ls va associar en néixer.

Alhora, també hi ha persones que **no estan d'acord amb el fet que només hi hagi aquestes dues opcions** o no se senten identificades amb cap d'elles. Són les **persones no binàries** que volen trencar amb aquesta idea d'haver d'escollir entre una opció o una altra.

¹ Al llarg del text escriurem la paraula trans* (amb asterisc) per fer referència a un conjunt ampli i divers d'identitats de gènere que no encaixen amb el gènere assignat en néixer, com ara: persones transsexuals, transgènere, etc.

La identitat de gènere és quelcom personal, i no podem forçar a que ningú ens en doni explicacions. És millor adreçar-se respectuosament a totes les persones sense donar res per descomptat i tenint present que per algunes pot ser un tema sensible. Recomanem, per exemple, presentar-se com: “Em dic XXX i em pots parlar en femení”.

La tercera norma és aquella que marca **què hem de fer i com ens hem d'expressar** si som o ens identifiquen com a nenes i nens. Està relacionada amb els **rols** que ocupem, les **tasques** i activitats que fem, els **gustos** que tenim, la nostra **manera de parlar i moure'ns**, etc. És el que comunament coneixem com a masculinitat i feminitat. És fàcil de detectar si parem atenció perquè és la més visible i quasi tothom ha rebut alguna violència pel fet de trencar-la.

Segons aquesta norma, a la feminitat li pertoca, parlant a grans trets, l'empatia, cuidar, la maternitat, la preocupació per l'estètica, el temps per a la resta, estar al servei, l'espai privat, les tasques domèstiques, els vestits i les faldilles, el ballet, la fragilitat, la submissió, “les lletres” i la castedat entre d'altres. Segons aquesta norma, a la masculinitat li pertoca el lideratge, la negació de la vulnerabilitat, l'espai públic, el futbol, la roba ampla, el temps propi, el treball remunerat, el risc, l'autoritat, “les ciències”, l'activitat sexual, entre altres atributs associats tradicionalment als homes.

Més enllà de les dones i homes cis!

La transsexualitat segons Miquel Missé.

Autoria: Miquel Missé, 2023

Miquel Missé és una de les persones trans* referents a l'activisme i a l'acadèmia.

Què significa ser no binari?

Autoria: La Vanguardia, 2024

“Tot allò referent al sexe i al gènere a la nostra societat es divideix en dues capsetes, una de femenina i una de masculina. Això determina gran part de les nostres vides: com ens vestim, què ens agrada i molts altres aspectes”, assenyala Andi Flores, metge i activista.

Expressions que se'ns escapen...

48 frases que els homes escolten al llarg de la seva vida.

48 frases que les dones escolten al llarg de la seva vida* (i els homes no).

Autoria: The Huffington Post (HuffPost), 2016

Aquests vídeos publicats per El Huffpost, mostren algunes frases que tenen a veure amb les normes socials de gènere i que van canviant al llarg de la vida.

Per sort, aquesta identificació de nois i noies amb determinats rols ha canviat molt en les darreres dècades. Tot i això, aquests imaginaris continuen presents, i prendre consciència que encara funcionen ens ajuda a no reproduir-los inconscientment.

Per exemple, si sabem que la rebellia és un tret de la masculinitat normativa, especialment a l'adolescència, acompanyarem millor a un noi que l'estigui mostrant. Podrem entendre que està aprenent que rebel·lar-se és una mostra de masculinitat i podrem

preguntar-li per com se sent mostrar-nos amb ganes de saber què hi ha darrere sense personalitzar la situació, sinó entenent que es tracta d'una norma social.

De manera similar, si sabem que les noies i nenes no han après a fer sentir la seva veu en públic, quan una nena o una noia parli molt fluix, podem expressar-li el nostre interès per les seves paraules i, fins i tot, animar el grup a fer silenci per poder escoltar-la. Aquestes situacions són habituals i cal parar-hi atenció: nois que interrompen sovint i que ocupen molt d'espai, deixant poc espai i temps de paraula per les noies. Nois que són jutjats i criticats o, fins i tot, agredits, per jugar o parlar amb grups de nenes, o per tenir aficions, interessos i aspiracions habitualment associats a la feminitat.

Trencaments d'aquesta tercera norma n'hi ha milers perquè els seus mandats són tan rígids i innumerables que és impossible complir-los tots. Tanmateix, quan alguna persona trenca algun d'aquests mandats, es fa especialment visible i encara implica certa censura social. Parlem, per exemple, de quan un noi porta un vestit o es mou "amb ploma" o de quan una noia amb faldilla curta no va depilada. Com a persones voluntàries o dinamitzadores teniu molt marge d'intervenció positiva en aquestes situacions, reforçant l'infant o adolescent que acompanyeu, ajudant a que no se senti malament, potenciant que es desfogui i pugui realment explorar qui és, què li agrada, què vol...

Com ens hem d'expressar si som nois?

Plumofòbia

Autoria: La Lore (Març Llinàs i Berta Vallvé), 2021

Curt de ficció que mostra com és sancionat un noi per la seva expressió de gènere.

La quarta i darrera norma de la feminitat i la masculinitat és l'**heterosexualitat**, és a dir, aquella norma que determina que, si ets un noi, t'has de sentir atret per noies i si ets una noia t'has de sentir atreta per nois. Segons aquesta norma totes les persones són heterosexuales per defecte, i és per això que només diem "sortir de l'armari" quan parlem de persones no heterosexuales. Les persones "hetero" no han de comunicar la seva preferència sexual perquè es dona per descomptada.

Les persones **gais, lesbianes, bisexuals, pansexuals i asexuals**, trenquen amb aquesta norma, com també ho fa la mirada sobre la sexualitat que planteja que l'orientació del desig pot anar canviant al llarg de la vida.

L'orientació del desig tampoc es pot preguntar ni es pot pressuposar. Això sí, podem mostrar-nos oberts a la diversitat d'opcions quan interactuem amb els infants o joves que acompanyem. Per exemple, podem no donar per fet que tindran un pare i una mare, quan els preguntem per la seva família, o bé escollir llibres i materials que mostrin diversitat, no assumir que els agrada un noi o una noia, etc.

Tothom ha de ser hetero?

Feministic: **heterosexualitat** **imposada.**

Autoria: Ana Polo, 2021

Programa de l'Ana Polo.

Aquestes normes, com hem dit abans, poden variar segons els contextos. Hi ha societats o territoris més oberts, i també el pas del temps ha possibilitat que algunes d'aquestes normes es relaxin.

3.3 LES IMPLICACIONS DELS MODELS NORMATIUS

Fins aquí hem pogut veure quines són aquestes normes socials de gènere i com conformen aquests models normatius. Ara el que és important és que, més enllà d'identificar les normes, **reflexionem sobre les violències que provoquen.**

El model normatiu de masculinitat és limitant per a nens, nois i homes però està més valorat que el model normatiu de feminitat que també limita les nenes, les noies i les dones. De la mateixa manera, les persones cis són més valorades i reconegudes que les persones trans*, així com les persones heterosexuales tenen més reconeixement social que les persones amb altres orientacions del desig. Pel que fa a la biologia, les persones intersex no són visibles mentre que mascles i femelles sí.

Aquestes violències s'expressen de diferents maneres que van des de comportaments subtils fins a formes més explícites i que interfereixen en les esferes relacionals, simbòliques i institucionals.

- **Violències masclistes:** violències cap a les dones pel fet de ser dones.
- **Transfòbia:** violències cap a les persones trans* pel fet de ser trans*.
- **Plumofòbia:** violències que tenen a veure amb l'expressió de gènere.
- **Homofòbia:** violències cap a les persones gais.
- **Lesbofòbia:** violències cap a les persones lesbianes.
- **Bifòbia:** violències cap a les persones bisexuals.

Cal destacar que quan parlem de violències potser ens podem estar imaginant agressions físiques, però en aquestes descripcions volem incloure violències i opressions que van des de les més subtils que constreenyen el desenvolupament de la persona, fins les més explícites i evidents.

Com que ara ens anirem endinsant a l'àmbit de l'acompanyament, la mentoria i la dinamització, creiem important explicar també que aquests models no només ens influencien a l'hora de valorar les persones, sinó que directament ens afecten en la nostra manera de pensar i veure el món.

Per exemple, us heu parat a pensar per què parlem de la història universal i després de les dones a la història? Si les dones són la meitat de la població, quina és aquesta història universal? I com és que aquesta Història Universal se situa només a Europa? Aquest és només un exemple de com aquests models es van reproduint també a través d'estructures globals i no només dels nostres comportaments quotidians.

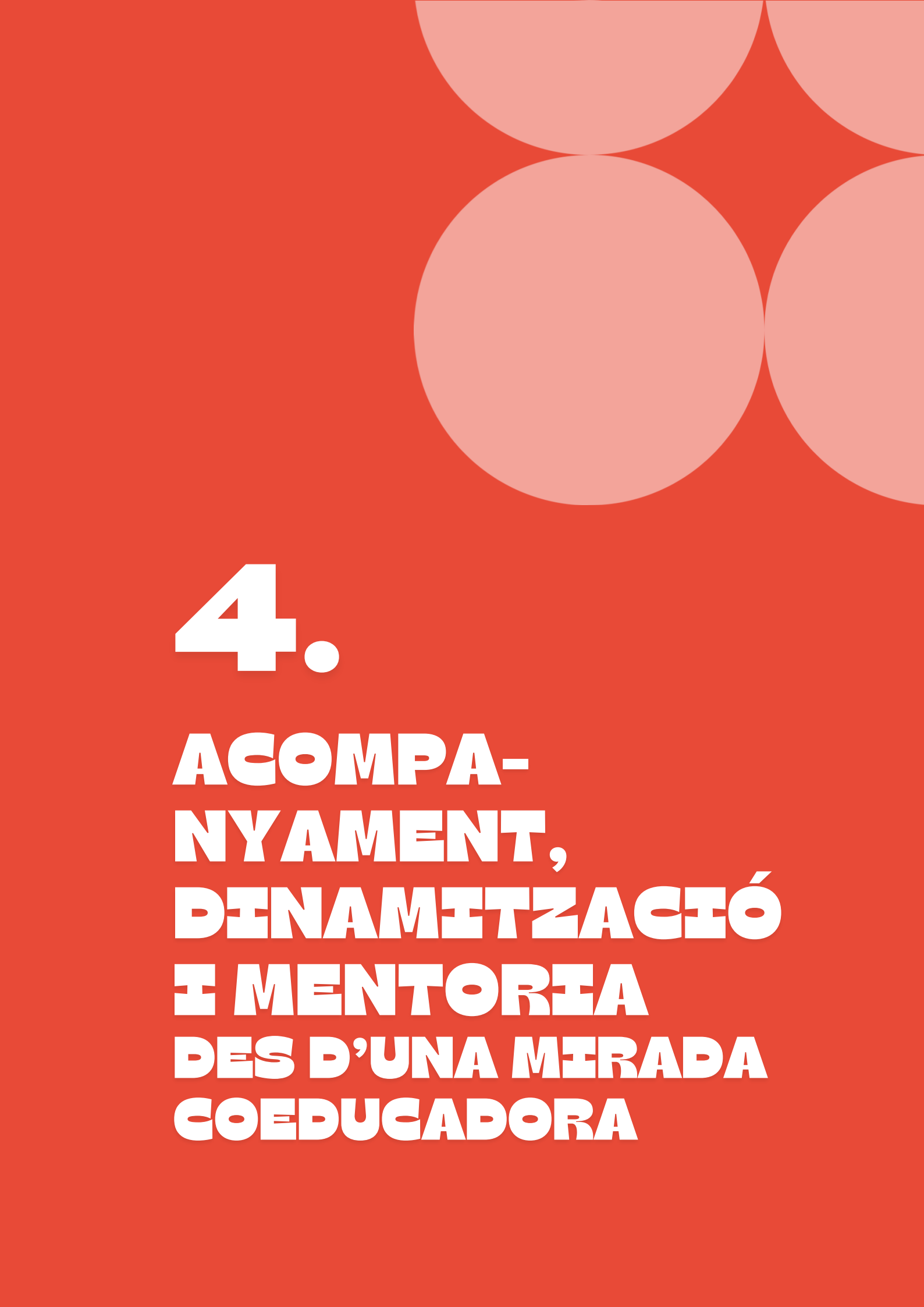
Aquestes interpretacions també ens afecten: quan la teva identitat de gènere o la teva sexualitat no es consideren igual d'universals que d'altres, això pot afectar la teva autoestima o a les teves expectatives de futur.

Androcentrisme com a violència...

Perquè les dones triguen 16 minuts més a identificar un infart?

Autoria: El País, 2018

4.

**ACOMPA-
NYAMENT,
DINAMITZACIÓ
I MENTORIA
DES D'UNA MIRADA
COEDUCADORA**

Ja hem vist quins són aquests models normatius que ens encasellen. Ara ens queda per veure com els aprenem i com els podem trencar o diluir el màxim possible per fer una societat més justa. **Les fonts d'aprenentatge d'aquests models i d'aquestes normes són diverses.** De manera general, ens referim als **instruments de socialització** que, si veniu del món educatiu o social segur que coneixeu.

La socialització té a veure amb la interiorització de les normes socials i altres qüestions que, en principi, ens faciliten la convivència, és a dir, són **unes normes de joc**. Dins d'aquesta socialització està la de gènere, que consisteix a integrar els mandats dels que estem parlant. El problema és que les normes del joc del gènere, com ja hem dit, no ens faciliten la convivència ni el benestar perquè són normes desiguals i, en comptes de deixar-nos espai per descobrir, ens tanquen les possibles finestres.

Els instruments de socialització de gènere, igual que els de la socialització en general, són les famílies, l'escola, les xarxes socials, els mitjans de comunicació, les amistats, el barri, etc.

Ara bé, no tots **els instruments de socialització són sempre reproductors de les normes de gènere**. De vegades, alguns canals com les xarxes socials, les sèries o les amistats ens poden mostrar experiències alternatives a la norma dominant.

Com aprenem a ser noies o nois i quines noies o nois hem de ser?

"1977" La peque.

Autoria: Peque Varela, 2007

Curt d'animació "1977", sobre la socialització de gènere.

En els pròxims apartats, us presentem una proposta que vol fer de l'acompanyament, la mentoria i la dinamització eines que permetin que infants i adolescents trobin un espai segur. Volem que se sentin tan lliures com sigui possible i que puguin conèixer i valorar altres maneres d'estar al món que sovint no estan al centre o no són reconegudes. També que se sentin còmodes amb com són i puguin expressar-se i desenvolupar-se, tot respectant les altres persones. Per això, us proposem revisar des d'una mirada coeducadora alguns aspectes que poden estar presents a la vostra pràctica com a persones que acompanyen infants i adolescents.

Ja hem vist quins són aquests models normatius que ens encasellen. Ara ens queda per veure com els aprenem i com els podem trencar o diluir el màxim possible per fer una societat més justa. **Les fonts d'aprenentatge d'aquests models i d'aquestes normes són diverses.** De manera general, ens referim als **instruments de socialització** que, si veniu del món educatiu o social segur que coneixeu.

La socialització té a veure amb la interiorització de les normes socials i altres qüestions que, en principi, ens faciliten la convivència, és a dir, són **unes normes de joc**. Dins d'aquesta socialització està la de gènere, que consisteix a integrar els mandats dels que estem parlant. El problema és que les normes del joc del gènere, com ja hem dit, no ens faciliten la convivència ni el benestar perquè són normes desiguals i, en comptes de deixar-nos espai per descobrir, ens tanquen les possibles finestres.

Els instruments de socialització de gènere, igual que els de la socialització en general, són les famílies, l'escola, les xarxes socials, els mitjans de comunicació, les amistats, el barri, etc.

Ara bé, no tots **els instruments de socialització són sempre reproductors de les normes de gènere**. De vegades, alguns canals com les xarxes socials, les sèries o les amistats ens poden mostrar experiències alternatives a la norma dominant.

Com aprenem a ser noies o nois i quines noies o nois hem de ser?

"1977" La peque.

Autoria: Peque Varela, 2007

Curt d'animació "1977", sobre la socialització de gènere.

En els pròxims apartats, us presentem una proposta que vol fer de l'acompanyament, la mentoria i la dinamització eines que permetin que infants i adolescents trobin un espai segur. Volem que se sentin tan lliures com sigui possible i que puguin conèixer i valorar altres maneres d'estar al món que sovint no estan al centre o no són reconegudes. També que se sentin còmodes amb com són i puguin expressar-se i desenvolupar-se, tot respectant les altres persones. Per això, us proposem revisar des d'una mirada coeducadora alguns aspectes que poden estar presents a la vostra pràctica com a persones que acompanyen infants i adolescents.

Ja hem vist quins són aquests models normatius que ens encasellen. Ara ens queda per veure com els aprenem i com els podem trencar o diluir el màxim possible per fer una societat més justa. **Les fonts d'aprenentatge d'aquests models i d'aquestes normes són diverses.** De manera general, ens referim als **instruments de socialització** que, si veniu del món educatiu o social segur que coneixeu.

La socialització té a veure amb la interiorització de les normes socials i altres qüestions que, en principi, ens faciliten la convivència, és a dir, són **unes normes de joc**. Dins d'aquesta socialització està la de gènere, que consisteix a integrar els mandats dels que estem parlant. El problema és que les normes del joc del gènere, com ja hem dit, no ens faciliten la convivència ni el benestar perquè són normes desiguals i, en comptes de deixar-nos espai per descobrir, ens tanquen les possibles finestres.

Els instruments de socialització de gènere, igual que els de la socialització en general, són les famílies, l'escola, les xarxes socials, els mitjans de comunicació, les amistats, el barri, etc.

Ara bé, no tots **els instruments de socialització són sempre reproductors de les normes de gènere**. De vegades, alguns canals com les xarxes socials, les sèries o les amistats ens poden mostrar experiències alternatives a la norma dominant.

Com aprenem a ser noies o nois i quines noies o nois hem de ser?

"1977" La peque.

Autoria: Peque Varela, 2007

Curt d'animació "1977", sobre la socialització de gènere.

En els pròxims apartats, us presentem una proposta que vol fer de l'acompanyament, la mentoria i la dinamització eines que permetin que infants i adolescents trobin un espai segur. Volem que se sentin tan lliures com sigui possible i que puguin conèixer i valorar altres maneres d'estar al món que sovint no estan al centre o no són reconegudes. També que se sentin còmodes amb com són i puguin expressar-se i desenvolupar-se, tot respectant les altres persones. Per això, us proposem revisar des d'una mirada coeducadora alguns aspectes que poden estar presents a la vostra pràctica com a persones que acompanyen infants i adolescents.

4.1 ELS ESTEREOTIPS DE GÈNERE: EXPECTATIVES INCONSCIENTS

La majoria de nosaltres hem après a relacionar-nos i a analitzar el món dins del marc de les normes socials de gènere. Com hem dit en capítols anteriors, aquestes normes influeixen en la nostra mirada i sovint les hem interioritzat de manera inconscient. Fins i tot ens pot passar que, sense voler, reproduïm aquestes normes o passem per alt situacions en què aquestes es manifesten. Per això, una de les coses que més us proposarem al llarg d'aquesta guia és fer-vos preguntes. Aquest exercici de **preguntar-se requereix honestedat, però també necessita fugir de la culpa i perdre la por d'equivocar-se.** Allò que és important és agafar la responsabilitat que ens pertoca com a referents i entendre fins a on pot arribar la nostra incidència i el nostre impacte.

De totes les coses que fem quan acompanyem un infant o jove, n'hi ha una que és especialment vulnerable a l'hora de transmetre **creences estereotipades inconscientment: les converses informals.** Aquestes converses són molt importants per crear un vincle amb infants i joves, però cal estar-hi atentes. En tractar-se de missatges espontanis que es donen sense preparació prèvia, val la pena intentar fixar-s'hi, ja que també serveixen de modelatge per a les persones que acompanyem.

Per exemple, en una conversa informal pot passar que mencionem la mare i el pare de la família de l'infant o l'adolescent sense saber realment com és la seva família. També pot passar que preguntem per la mare quan parlem de tasques de cura, que iniciem una conversa amb un nen parlant de futbol assumint que li agradarà aquest esport, o que recomanem una lectura de princeses a una nena pressuposant que la preferirà a una història de dinosaures. O si ens explica que li agrada algú, pot ser que assumim automàticament que serà un noi (si és una noia) o d'una noia (si és un noi).

Però no només mostrem les creences quan parlem. Més enllà de les converses informals, **les nostres creences es poden deixar entreveure en els nostres comportaments, en les nostres eleccions, en els exemples que posem, etc.** Quan acompanyem un infant o jove en la tria dels estudis, per exemple, pot ser que pensem que una noia preferirà estudiar alguna cosa relacionada amb les cures, la salut o l'àmbit social-humanístic i que, en canvi, un noi preferirà estudiar mecànica, electricitat o alguna cosa relacionada amb l'àmbit tecnològic. No és que no hagi de ser així, sinó que millor no donar-ho per fet.

També podria passar que **quan estem dinamitzant un grup** i hem de repartir tasques o càrrecs de responsabilitat, sense voler escollim les nenes per a les tasques de cura de l'espai o del grup, pensant que els agradarà més o que ho faran millor que els nens. Per exemple, quan algun infant ha de fer de suport a un altre infant o quan s'ha de decorar l'espai per a alguna activitat o data assenyalada. També, de manera inconscient podem escollir que els nois o nens facin tasques que requereixin més força o més coneixements tecnològics. Per exemple, quan s'han de moure mobles o s'han de reparar o preparar ordinadors, equips de so, etc.

4.2. CONSCIÈNCIA SOBRE ELS ESTEREOTIPS DE GÈNERE

Per tant, un dels passos més importants per coeducar és detectar els estereotips de gènere que ens poden condicionar, així com els que poden estar reproduint infants i adolescents, per tal de poder proposar alternatives que els qüestionin.

Prendre consciència sobre aquests estereotips i les expectatives que generen ens ajuda a poder transformar-los per afavorir que infants i adolescents tinguin més possibilitats de ser, fer, expressar-se, estimar i desitjar. Alhora que els mostra la possibilitat d'una societat més justa, més amable i més segura per a tothom.

L'acompanyament adult, clau en la reproducció o en la transformació d'estereotips!

Inspirant el futur sense estereotips.

Autoria: Realkiddys, 2017

En aquest vídeo nenes i nens classifiquen de manera inconscient professions com a feines de dones o d'homes.

Alhora, quan ens hem fet conscients d'aquests estereotips, les nostres **possibilitats d'acompanyar** s'amplien perquè tenim més informació sobre les persones que acompanyem.

Per exemple, si som conscients que, a la nostra societat, nenes i noies han après que les seves intervencions poden ser infravalorades o menyspreades, quan una nena o una noia mostra la seva opinió matisant-la sempre amb un "no em sé explicar", "no em surt", "potser no és important", o altres frases que minimitzen la importància del que diu, podem acompanyar-la encoratjant-la i reafirmant-la. Li podem dir per exemple, que sí que s'està explicant bé, o preguntar-li perquè pensa que no ho està fent.

De la mateixa manera, si veiem que dins d'un grup les nenes participen menys que els nens o són més respectuoses amb els torns de paraules, podem mirar d'analitzar aquesta situació en termes de gènere i no reduir-la a qüestions personals o d'aquell determinat grup. Podem fer rodes de paraula on tothom pugui dir la seva, posar normes per fomentar les cures entre els infants o posar-ho sobre la taula perquè se n'adonin i pensin conjuntament mesures perquè tothom parli.

4.3. REFERENTS I MODELATGE: TRENCANT ESTEREOTIPS

Des del nostre rol d'acompanyants, una altra forma per trencar els estereotips és obrir la mirada dels infants i adolescents amb les qui estem. Com dèiem abans, les persones generem expectatives cap a la resta i el món que ens envolta però també cap a nosaltres mateixes i mateixos. **Obrir la imaginació per ampliar el ventall de possibilitats dels infants i les persones adolescents,** també pot estar a les nostres mans.

Una manera d'obrir-los la mirada és **generant referents diversos**. Sovint, les nenes i les noies no tenen gaires referents dones que ocupin l'espai públic o que estiguin als àmbits més valorats socialment com ara els científics, els polítics o els artístics. De la mateixa manera, nens i nois no tenen referents homes que estiguin als àmbits de les cures o tasques vinculades amb la llar i les esferes més íntimes.

Utilitzar recursos en els quals apareguin persones i personatges **que trenquin aquests estereotips** és una manera indirecta de mostrar a les persones que acompanyem que altres vides són possibles i desitjables, independentment del seu gènere. Cada cop hi ha més referents i més materials que parlen de dones a la ciència i, tot i que menys, d'homes que cuiden.

I recordeu: si escolliu un llibre que sigui la biografia d'una dona, penseu també si, a més, podria no ser blanca ni europea! Mostrar referents diversos és també **mostrar persones intersex, trans*, gais, lesbianes, bisexuals i amb expressions de gènere que trenquen la norma**. Persones o personatges que estiguin presents a diversos àmbits i que es mostrin com a persones felices i amb una vida plena, ajuda a validar les diverses experiències i a obrir el marc de possibilitats per a tothom.

En aquesta tasca de modelatge, també podem fer preguntes que fomentin l'esperit crític d'infants i adolescents.

Per exemple, si estem llegint un conte que mostra cossos i realitats molt similars entre elles i molt pròximes al model normatiu, podem preguntar a l'infant què opina dels personatges, si canviaria alguna cosa del conte o dels personatges que hi surten, si afegiria algun personatge diferent, etc. El mateix s'aplica a històries que inventem, vídeos de youtube, videojocs, així com a biografies que ens permeten mostrar referents de diverses disciplines.

És també important que, a través del nostre vincle amb l'infant o jove, **trenquem amb el model que infravalora les cures** i totes les tasques que tenen a veure amb l'espai privat i domèstic. Donar valor a allò que ens cuida i que ens permet ser vulnerables i interdependents és clau. És a dir, mostrar models que cuiden les persones i el planeta i que no es basen només en el reconeixement públic és necessari per compensar **la idea que en general es té sobre l'èxit**, sovint representat per homes, blancs, adults i rics.

Finalment, no hem d'oblidar que **nosaltres també funcionem com a referents. La nostra manera de vincular-nos i acompanyar és un model per a infants i adolescents i pot ajudar a transformar les normes que ja hem esmentat.**

Per exemple, si jo he estat mestra i he llegit molts contes, puc explicar que de vegades als contes he trobat a faltar personatges grassos o dones que fossin alguna cosa més que mares. Si soc dona i vinc de l'àmbit tecnològic o científic, puc explicar que alguna vegada també vaig pensar que potser això no era per a mi, perquè no coneixia dones dins d'aquest àmbit. Si soc un home que estic fent aquesta tasca, puc mostrar tendresa, vulnerabilitat o interès per l'expressió emocional.

També, i no menys important, podem reconèixer que, malgrat ser persones adultes, necessitem suport moltes vegades i que, per tant, demanar ajuda no és només normal, sinó positiu.

4.4 LES EMOCIONS, LA CURA I LA INTER- DEPENDÈNCIA

Relacionat directament amb la infravaloració de les cures hi trobem **la invisibilització de les emocions i la jerarquia que se n'estableix**. La coeducació proposa fer presents les emocions en l'àmbit educatiu i ens convida a tenir en compte que n'hi ha algunes que es valoren més i tenen major reconeixement que d'altres. Per exemple, la ràbia és una emoció que està més permesa que la tristesa, que s'associa amb la debilitat. Alhora, algunes d'aquestes emocions estan més acceptades al model de masculinitat normatiu i d'altres al model de feminitat normatiu. Segurament nens i nois tenen més facilitat per mostrar l'enuig i nenes i noies més facilitat per mostrar la tristesa. A vegades, fins i tot, podem observar que nens i nois expressen ràbia tot i sentir por o tristesa, mentre que nenes i noies expressen tristesa quan el que senten és ràbia o enuig.

Identificar les emocions i trobar la seva expressió és tot un treball que segurament no és part de la vostra missió com a voluntàries o dinamitzadores, però és inevitable que aquestes estiguin presents. Donar-los cabuda és important perquè condicionen les trobades o les sessions i perquè és una bona manera de generar un vincle segur. Saber que les normes socials de gènere dificulten l'expressió d'algunes d'aquestes emocions, ens ajuda a acompanyar infants i adolescents a expressar tot allò que senten sense por de patir discriminacions.

Una bona manera **d'acollir les emocions** seria preguntant a l'infant o al jove com està abans de començar la sessió o la trobada, donant la benvinguda als seus estats d'ànims. Aquesta pregunta també ens la podem fer a nosaltres mateixes i compartir-los com estem.

Una altra opció és fer-ho quan tanquem i ens acomiadem fins a la pròxima trobada. Podem preguntar-nos com ha anat o com ens hem sentit, donant l'opció de respondre amb una metàfora, un gest, una onomatopeia o algun recurs visual (targetes, dibuixos ja fets, etc.).

En general, preguntar com estem o com ens sentim és valuós i ens pot ajudar a superar situacions de bloqueig o dificultat, de vegades difícils d'expressar. Això sí, us recomanem que fugiu del "bé" o el "malament", ja que són estats d'ànim molt ambigus i no responen a cap emoció.

Mostrar les nostres emocions també és una manera de modelar així que us proposem que les vostres també estiguin presents i que les pugueu expressar sense por de perdre l'autoritat. Parlar de la frustració o de la por, que són sentiments difícils d'expressar, posant-los en primera persona, ajuda a obrir un espai òptim per a compartir amb naturalitat l'equivocació o l'error.

Finalment, recordeu que hi ha **materials i dinàmiques** que poden funcionar molt bé com a recursos per parlar d'emocions i posar-les al centre. Quan llegim un conte, per exemple, podem preguntar per les emocions dels personatges i parlar sobre com l'infant les viu, o si creem històries, podem introduir elements que siguin una oportunitat per trencar estereotips. Un personatge d'un nen que té por i ho explica a les amistats, o una nena que s'enfada i posa el límit de manera assertiva, són exemples que ens poden funcionar per obrir el marc. Les sèries i pel·lícules també estan plens d'exemples d'aquest tipus.

4.5 EL LLENGUATGE

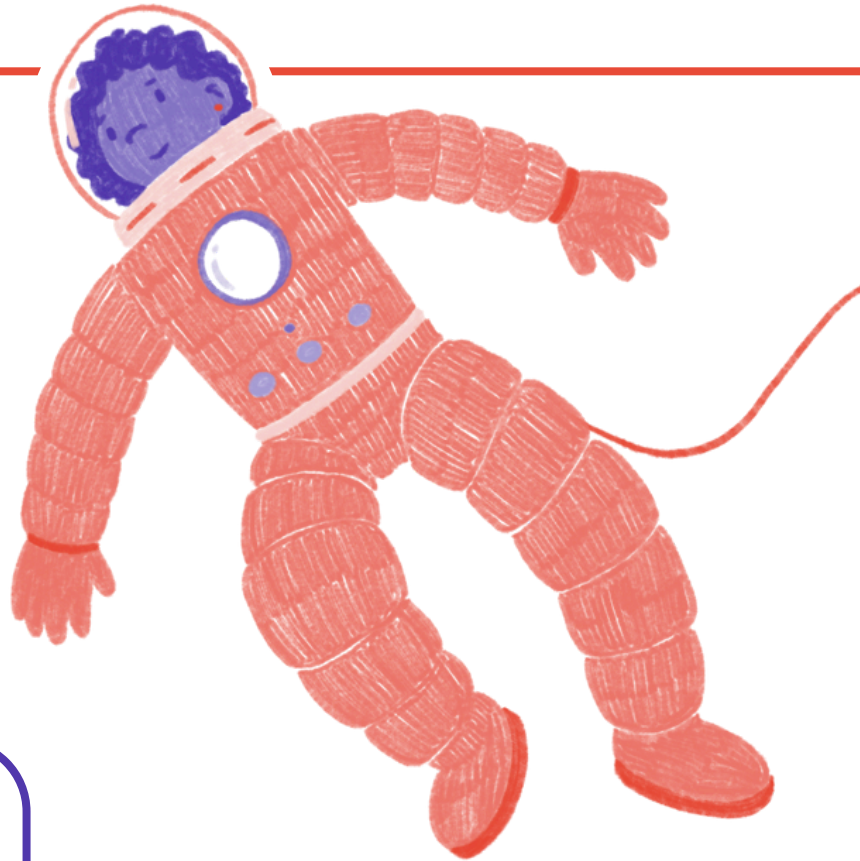
El llenguatge, sigui oral, escrit o en imatges, crea imaginari i permet visibilitzar o invisibilitzar algunes experiències i realitats. Tenir cura del que diem i com ho diem és important per no generar exclusions i poder acollir totes les persones amb qui ens vinculem. També deixa veure quina és la nostra mirada cap al món que ens envolta depenent de les expressions que utilitzem.

Us volem proposar una primera reflexió sobre l'ús del **masculí genèric**. Sabem que aquest és un debat obert, fins i tot entre filòlogues expertes. Algunes estan a favor del seu ús perquè pensen que no fer-lo servir tergiversa el llenguatge i el força a admetre maneres poc usals. Altres creuen que el llenguatge es pot flexibilitzar per utilitzar altres paraules i construccions que ens permetin fugir del masculí genèric i representar totes les persones que no estan representades en aquest masculí.

La nostra llengua és prou rica i abans d'excloure ningú és important poder esforçar-nos per usar mots col·lectius, paraules amb gènere neutre o fórmules que ens permetin fugir d'aquest masculí genèric.

Per tant, us animem a fer-vos vostra la frase que diu **que el que no s'anomena no existeix** i, en conseqüència, incloure tothom en el llenguatge.

El masculí genèric està molt arrelat a la nostra manera de parlar, perquè forma part de la manera com sempre ho hem fet, sense parar gaire atenció. Però hi ha moltes opcions per no reproduir-lo. De fet, en aquesta guia hem procurat que no hi aparegués. Per exemple, podríem haver dit que “la guia s'adreça als voluntaris”, però, en canvi, hem optat per dir que “la guia s'adreça a les persones voluntàries” o que “la guia s'adreça a qui fa voluntariat als programes Lecxit, Mentora i Som Coders”. Totes són vàlides i totes tenen cabuda a la nostra llengua i, per tant, fem una elecció. Des de la nostra mirada, les dues últimes ens permeten imaginar qualsevol perfil de voluntariat mentre que la primera fórmula, la del masculí genèric, podria portar-nos a imaginar només homes.

El llenguatge com a creador de realitats i imaginaris!

Masculí genèric: un experiment de llenguatge inclusiu amb dibuixos.

Autoria: Toca Plastica, 2020

Descobreix amb aquest experiment visual com el gènere (neutre, femení o masculí) que utilitzem amb infants i adolescents condiciona allò que dibuixen, creen i veuen com a possible.

L'ús del masculí genèric també implica l'assimilació entre persona i home. En les imatges es fa molt evident, quan per referir-se al concepte "persona" s'usa el dibuix o la icona d'un home. Però també en els textos, quan per exemple, parlem de "les edats de l'home" o "el dia que l'home va trepitjar la lluna", quan en realitat ens referim a la humanitat.

Més enllà d'aquesta qüestió del masculí genèric també podem observar quines **expressions** fan servir les persones que estem acompanyant. Hi ha moltes **frases fetes** que poden ser masclistes o racistes i que hem de procurar no reproduir. Per exemple, quan fem referències a la roba o l'aparença d'infants i adolescents, o quan, sense voler, reforcem trets que es vinculen amb els models normatius com la valentia en els nois o la bellesa en les noies.

4.6 UN EXEMPLE D'UNA SANCIÓ DE GÈNERE

Per tancar aquest capítol i fer una mica de resum d'algunes de les coses que hem vist us proposem **un exemple d'una sanció de gènere**. Pot passar que algun infant o persona adolescent que acompanyem mostri actituds o comportaments masclistes, trànsfobes o homòfobes. Aquestes es poden donar entre els membres d'un grup d'infants i adolescents o poden dir-se sense que vagin referides a cap persona en particular, expressant una creença en general.

En qualsevol dels casos la proposta és sempre **intervenir i aturar** el comentari o el comportament en el moment, però sense estigmatitzar la persona que l'ha fet i sense responsabilitzar la persona que l'ha rebut. És a dir, és **tenir present que el que està passant no és un cas aïllat o particular, sinó que és el reflex de la societat on vivim**.

Posarem un exemple per poder explicar-ho millor.

Imaginem que durant una estona de treball en grup, un nen és imitat per com parla, com camina o com s'expressa. Altres infants fan servir insults o comentaris del tipus "sembles una nena", l'imiten i li llancen petons.

Què ha passat aquí?

- El que ha passat és una violència exercida cap a un nen/noi per la seva expressió de gènere. Aquesta violència és possible perquè existeix un sistema regulat per unes normes socials de gènere que ens diuen com hem de ser, fer, expressar-nos i qui ens ha d'agradar, en funció del nostre sexe biològic.
- Tot i que moltes persones no hi estem d'acord, aquestes normes es continuen perpetuant a través d'alguns actes inconscients, de les imatges, del llenguatge, dels contes, de les pel·lícules, etc., reproduint models normatius i invisibilitzant altres possibilitats.
- El que ha passat no només discrimina i violenta la persona que ha rebut l'acció (comentari, rialla, etc.), sinó que també envia un missatge a la resta del grup, especialment si no s'atura per part del referent. El missatge que reben si no fem res, és el següent: *"si vols ser reconegut i valorat com a nen, determinades coses no es poden fer. Cal esforçar-se a encaixar en la norma"*.
- El que ha passat menysprea el fet de ser nena perquè és un element de comparació negatiu. Les nenes del grup també reben aquest missatge: *"ser nena no és una cosa positiva"*.

Què hi podem fer?

- Hem de donar importància a la situació i aturar-la al moment si la veiem o intervenir quan ho sapiguem. Hem d'evitar comentaris com "són coses de nens" o "no n'hi ha per a tant", perquè validen aquestes agressions.
- Per ajudar que es vegi el malestar que generen aquests comportaments podem posar paraules com *"això que ha passat fa mal"* o posar-ho en nosaltres *"això que ha passat a mi m'ha fet mal"*.
- Si la persona que ha rebut l'agressió està present, sempre veure què necessita i com se sent. Podem preguntar-li com està i si vol parlar-ho en grup, explicar-li que ell no ha fet res dolent i que pot passar que algunes vegades, es diuen coses que hem après sense saber el que diem i que no tothom pensa igual. El més important és que l'infant sàpiga que és vàlid i valorat tal com és.
- Amb la persona que ha rebut l'agressió, intentar fugir de frases que el puguin responsabilitzar com per exemple, *"a vegades és difícil ser diferent"* o *"no t'ho prenguis malament, ha estat un comentari sense més"*. I també de frases que el puguin enfrontar amb l'altre infant o menysprear-lo, com per exemple, *"ja saps com és, diu aquestes coses perquè ell/ella és així"*.
- Respecte al grup, es pot treballar de manera indirecta o directa el que ha passat perquè té a veure amb la cultura de grup que fa possible aquesta actuació i perquè és un límit per a tot el grup. Una manera indirecta de treballar-ho és mostrar referents que trenquin les normes de gènere, organitzar debats sobre temes semblants, treballar sobre materials relacionats, etc.
- Amb la persona o persones que han comès l'agressió hem d'intentar obrir un espai de diàleg per saber per què ho han fet, què volien dir, què els ha molestat... Per exemple, podem formular el nostre malestar dient *"aquest comentari em fa mal i tot i que jo no penso igual, vull saber per què has fet això."*, i anar estirant el fil. Pot ser que darrere d'aquest fet també hi hagi malestar i potser, el podem acollir i treballar.

Podria passar que aquesta situació no es doni en grup i que el comentari masclista, trànsfob o homòfob s'expressi de manera general: *"jo crec que els nens no han de portar cuetes", "ara sembla que per ser guai has de tenir ploma" o "les dones ja s'estan passant de frenada"*.

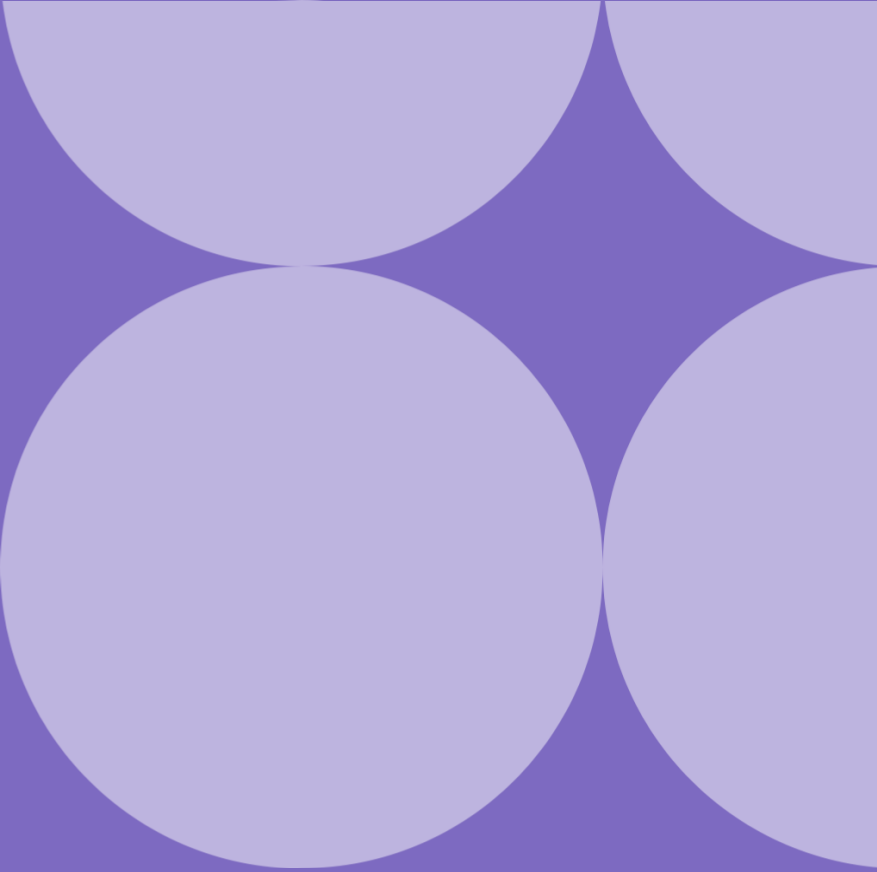
Com podríem actuar en aquesta altra situació?

- Hem d'intervenir perquè la persona vegi que hi ha altres maneres de mirar la realitat i que el que està dient pot ser violent.
- Podem posar paraules com "això que has dit pot fer mal perquè..." o posar-ho en nosaltres "això que has dit a mi em fa mal perquè..."
- Podem preguntar a la persona que ha emès el missatge per què ho diu, què és el que li molesta, per què pensa així... És important no criminalitzar la persona, ja que el que volem és entendre-la i dialogar amb ella. Per això, hem d'entrenar la veritable curiositat per l'altra persona, entenent que si és un infant o una persona adolescent, està aprenent i a vegades, imitant.
- Hem d'intentar fugir de la confrontació, la polarització i de posar-nos per sobre. No generar un debat tu a tu, sinó obrir un espai per poder parlar obertament. Per exemple, podem formular el nostre malestar dient "tot i que jo no penso igual, vull saber per què dius això" i anar estirant el fil. Pot ser que darrere d'aquest missatge també hi hagi malestar i el podem acollir.

Pot passar que el missatge vagi adreçat a vosaltres.

En aquest cas, com ho podem fer?

- Us proposem fer el mateix exercici i desvincular el missatge de la persona tot i que, òbviament, pot ser més difícil. No sabem per què una persona adolescent o un infant pot dir-nos algunes frases o tenir alguns d'aquests comportaments, les casuístiques varien, però el que és segur és que la nostra resposta pot trencar el discurs après i crear una dissonància que li faci preguntar-se, reflexionar i conèixer un altre model d'acompanyament i una altra manera de pensar.
- No hem d'oblidar que, com a persones adultes, tenim més poder social que els infants i adolescents, i això ens fa responsables del seu benestar. Tot i que de vegades també podem viure situacions difícils i discriminatòries, en general la infància i l'adolescència són etapes vulnerables. Per això, hem de ser conscients que els nostres comentaris i comportaments tenen molt de pes, ja que les opinions de les persones adultes solen comptar més que les d'infants i adolescents, i especialment si som les seves referents.

5.

**T'HAS
PARAT A
PENSAR SI...**

A continuació us proposem algunes preguntes per reflexionar sobre la vostra pràctica educativa.

No són preguntes per jutjar ni per trobar respostes “correctes”, sinó per ajudar-nos a observar actituds, hàbits i mirades que sovint reproduïm sense adonar-nos-en, tant en nosaltres mateixes com en les persones que acompanyem.

Sobre mirades, prejudicis i estereotips

- Creus que les persones adolescents són més masclistes que les adultes?
- Has pensat alguna vegada que algú és més masclista “per la seva cultura” o per venir d’una família de classe treballadora?
- T’has adonat de quines idees prèvies tens sobre les persones abans de conèixer-les?

Sobre llengua, origen i racialització

- Has canviat d’idioma abans que l’altra persona parlés perquè pensaves que no era d’origen català o no coneixia la llengua?
- Has preguntat d’on és algú només pel color de la pell, per portar hijab o per la seva aparença?
- Has donat per fet que una persona “no és d’aquí” sense saber-ho?

Sobre gènere, identitat i pronoms

- Quan veus un infant o adolescent, el classifiques automàticament com a nena o nen, noi o noia?
- Parles sempre en femení o masculí sense preguntar com vol ser anomenat/da?
- Et presentes amb els teus pronoms? Preguntes pels pronoms de les persones que acompanyes?

Sobre expectatives segons el gènere

- Has utilitzat expressions com “això és més de nenes” o “això és més de nens”?
- Has reforçat més la força i la valentia en nens, i la bellesa o la cura en nenes?
- Has pressuposat gustos o aficions segons el gènere (futbol, ball, videojocs, etc.)?
- Has pressuposat com serà un grup segons si hi ha més nenes o més nens?
- Has atribuït comportaments al gènere (“aquest grup serà mogut perquè hi ha molts nens”)?

Sobre aparença, cos i expressió

- Has fet comentaris sobre l'aspecte físic, la roba o el cos d'un infant o adolescent que puguin reforçar estereotips? (Per exemple, a una nena o noia “estàs més maca, t'has aprimat?” o a un nen o noi, “mira, si t'està sortint bigoti!”)
- Has fet comentaris sobre el teu propi cos o aparença que reforcin estereotips? (Per exemple, “ja soc gran per portar minifaldilles” o “el que donaria per tornar a tenir uns cabells com els teus”).
- T'has sentit incòmode davant expressions de gènere no normatives (nois “massa femenins”, noies “massa masculines”)?

Sobre família, relacions i sexualitat

- Has donat per fet que totes les criatures tenen mare i pare o una “família normativa”?
- Has pressuposat que un adolescent vol tenir parella o que és heterosexual?

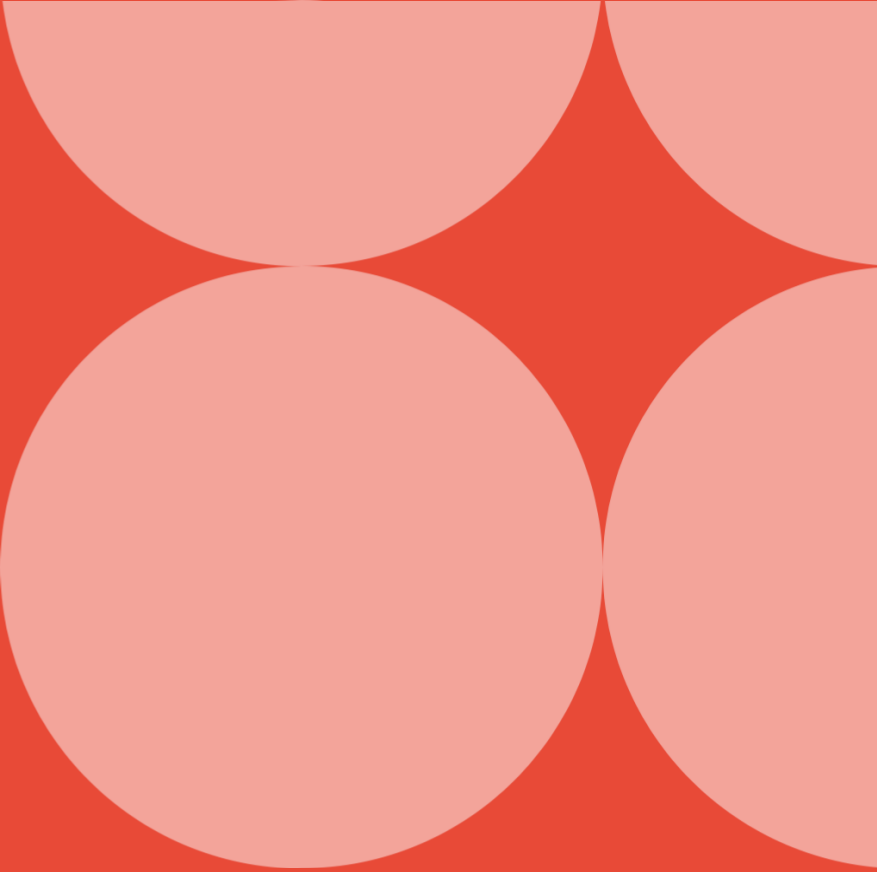
Sobre referents, materials i pràctica educativa

- Quan proposes referents que trenquen estereotips, sempre són els mateixos? Intentes mostrar diversitat d'origen, classe, edat, cossos o trajectòries?
- Has triat materials (llibres, activitats, exemples) segons si l'infant és nena o nen?
- Creus que acompanyes de la mateixa manera a nenes/noies i a nens/nois?
- Valores per igual competències com la cura, l'escolta, l'esforç, la responsabilitat o la confiança?

Fer-nos aquestes preguntes, no saber quines respostes donar o que en alguns casos les respostes no siguin les "políticament correctes", no vol dir que ho estiguem fent malament.

Vol dir que ens aturem, observem i revisem la nostra mirada per poder acompanyar amb consciència, des de la coeducació.

6.

**10 IDEES
CLAU**

Abans d'acabar, us proposem recapitular a través de 10 idees que ens agradaria que us enduguéssiu a la butxaca, sí o sí.

1. Les normes socials de gènere s'aprenen des de molt aviat

Des que naixem, o fins i tot abans, rebem missatges sobre com hem de ser, comportar-nos, expressar-nos i estimar, segons el sexe que ens assignen. Aquests missatges configuren expectatives que sovint donem per naturals, però que són apreses.

2. Aquestes normes construeixen una jerarquia

No totes les identitats i expressions tenen el mateix reconeixement. La masculinitat normativa i les identitats cis i heterossexuals acostumen a estar més valorades, mentre que les persones intersex, trans*, no binàries o amb orientacions no heterossexuals sovint són invisibilitzades o qüestionades.

3. Els estereotips reproduïxen els mandats de gènere

Assignem qualitats, rols i activitats diferents a nens i nenes: força, lideratge o risc per a ells; cura, bellesa o docilitat per a elles. Aquests mandats limiten les possibilitats de tothom i continuen situant la feminitat en una posició menys reconeguda.

4. El gènere és interseccional

Les experiències no depenen només del gènere. Classe social, origen, color de pell, religió, edat o diversitat funcional s'entrecreuen i poden intensificar o matisar les desigualtats. Cal tenir en compte aquesta complexitat per no simplificar realitats.

5. Les normes modelen també la nostra mirada sobre el món

L'androcentrisme situa l'home com a mesura universal i l'etnocentrisme considera l'experiència occidental com a referència principal. Això afecta els relats que expliquem, els referents que proposem i les expectatives que construïm.

6. Les nostres expectatives poden limitar sense voler

Com a persones adultes referents, podem transmetre estereotips en converses informals, en la manera de repartir responsabilitats o en com orientem estudis i interessos. Revisar les nostres creences ens ajuda a evitar tractes diferenciats basats en supòsits de gènere.

7. Acompanyar des de la coeducació és ampliar possibilitats

Implica no donar res per descomptat, preguntar amb curiositat i crear espais segurs on infants i adolescents puguin explorar identitats, interessos i formes d'expressar-se sense por a burles o sancions.

8. Els referents i els materials transformen imaginariis

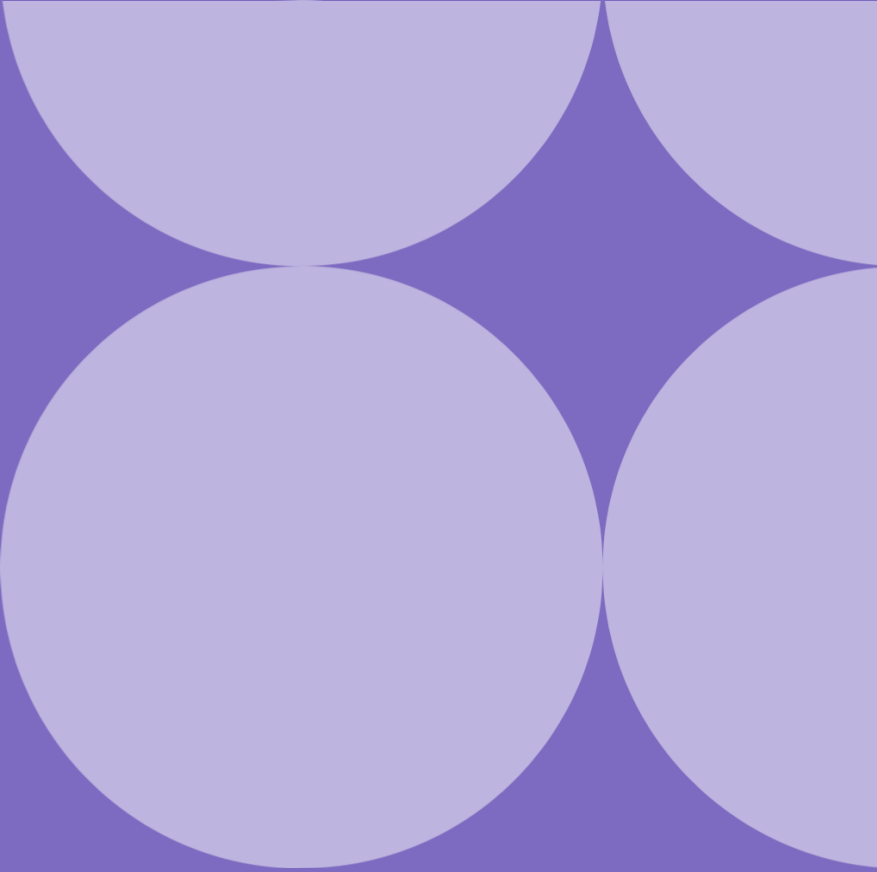
Mostrar dones en àmbits masculinitzats, homes vinculats a les cures i persones amb identitats i trajectòries diverses ajuda a ampliar l'horitzó d'allò que és possible. La representació influeix en les expectatives que infants i joves construeixen sobre si mateixes i mateixos.

9. Les emocions i les cures són part essencial de l'acompanyament

Algunes emocions estan més permeses segons el gènere (la ràbia en nens, la tristesa en nenes). Donar espai a totes les emocions, validar la vulnerabilitat i fomentar relacions basades en la cura i la interdependència contribueix a un entorn més segur i saludable.

10. Davant comentaris o conductes masclistes o LGBTIQ-fòbiques, s'ha d'intervenir

No són fets anecdòtics ni "coses de criatures". Cal aturar-los, posar paraules al malestar que generen, protegir la persona que els rep i obrir espais de diàleg amb qui els ha fet. No intervenir també transmet un missatge; intervenir amb respecte i fermesa educa en responsabilitat i convivència.

7. PER SABER-NE MÉS

Infàncies.

- Eines d'estar per casa. Per a famílies disposades a fer impensables les violències masclistes. Vira Cooperativa Feminista.
- La Centrifugadora. Una mirada feminista interseccional a la literatura infantil i juvenil per a la transformació educativa. Vira Cooperativa Feminista.

Adolescències.

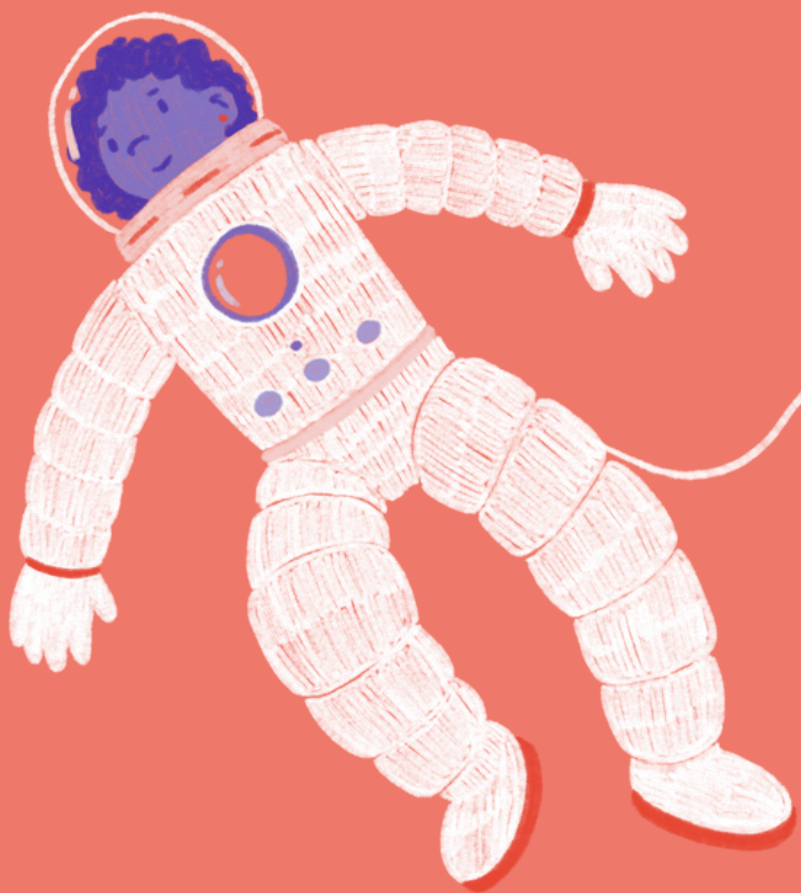
- Joves i mirades diverses. Guia per a una educació afectivosexual amb mirada interseccional. Agència Catalana de Joventut.
- Desaprenent. Una mirada feminista a l'etapa secundària. Candela Acció Comunitària i Feminista i Vira Cooperativa Feminista.
- Masculinitat i violències: VeUS càpsules audiovisuals. Nus SCCL.

Totes les edats.

- "Una història quotidiana" Guia per entendre les violències masclistes i actuar. Candela Acció Comunitària i Feminista.
- Cos Rebel. En revolta contra les violències estètiques i la grassofòbia. Magranes SCCL.
- La diversidad importa. Mójate. Marca la diferencia. Guía por el respeto a la diversidad. Fil a l'Agulla SCCL.

Llenguatge.

- Rebeldes de género. Despatriarcando lenguajes. Marta Garchitorena i Sara Añino.
- Guia de comunicació inclusiva per construir un món més igualitari. Ajuntament de Barcelona.

**Moltes gràcies per la vostra participació
en els programes!**

**El vostre paper és essencial per acompanyar infants i
joves des d'una mirada crítica i transformadora.**